

Teksti: Petri Palmu

Vastavalmistuneet:

Suhdanteet vaikeuttavat

hyvän työpaikan hankkimista

■ TEKin syksyllä vastavalmistuille teke-
mästä kyselystä selviää, että työsken-
tely opintojen ohessa lisääntyy. Palkka-
sorrosta on kuitenkin olemassa viitteitä.

Yleisen taloudellisen taantumakauden vaikutukset olivat edelleen näkyneet vastavalmistuneiden valmistumishetken työllistymisessä, sillä jo joka viides uusi diplomi-insinööri ja arkkitehti ilmoitti olevansa vailla työpaikkaa. Etenkin hyvin koulutusta vastaavien vakinaisten työpaikkojen saanti oli vaikeutunut huomattavasti.

Kiinnostuminen tekniikasta on eniten yksimielisenä pidetty asia DI-uran valinnassa, mutta muissa perusteissa arvojärjestys vaihtelee mm. koulutusohjelmasta riippuen. (kuva 1)

Syyslukukaudella 2003 valmistui kaikkiaan 1 011 diplomi-insinööriä ja arkkitehtiä, joista 73 prosenttia (n = 737) vastasi TEKin kyselyyn. Vastausaktiivisuus oli noin kolme prosenttiyksikköä parempi

kuin edellisen vuoden vastaavana ajankohtana. Vastaaajista joka neljäs oli nainen.

Kyselyillä TEK kerää tietoa vastavalmistuneiden diplomi-insinöörien ja arkkitehtien opiskelusta, työmarkkinatilanteesta ja palkoista. Kyselyn tuloksia käytetään esimerkiksi diplomityö- ja alkupalkkasuosituksien laatimiseen.

Opiskeluajojen mediaani oli 5,6 vuotta, joka on samaa luokkaa kuin vuosi sitten. Koulutusohjelmittain kiireisintä vauhtia pidettiin ympäristötekniikassa (4,7 vuotta), rakennustekniikassa, tuotantotaloudessa ja tietotekniikassa, kun taas arkkitehti opiskeli peräti noin 8,6 vuotta. Myös rakenne- ja rakennustuotantotekniikassa sekä yhdyskunta- ja ympäristötekniikassa viivytettiin keskimääräistä selvästi pitempään.

Noin 12 prosenttia vastaajista oli suorittanut myös jonkin muun tutkinnon, tyypillisesti insinööritai rakennusarkkitehdin tai kaupallisen tutkinnon.

Muita selvästi tärkeämpiä syitä DI-uran valintaan ovat edelleen mielenkiintoinen työ ja kiinnostus tekniikasta, mutta yrittäjyyttä ei painoteta ainakaan oman uran valinnassa.

Työnteko vie yhä suuremman osan opiskeluajasta

Opiskeluajaisen työnteon ja harjoittelun suhteellinen osuus on kasvanut varsin voimakkaasti viime vuosina. Vaikka suureen mittaamiseen liittyy epävarmuustekijöitä, niin kuvan 2 mukainen kehitys ei liene sattumaa, vaan on seurausta esimerkiksi siitä näppi-

tumasta, että opintotuki yksistään riittää yhä pienempään siivuun opiskelijan elämiskustannuksista.

Keskimääräistä 26 vuotta vanhempana valmistuneet ovat työskenneelleet opintojen ohessa jonkin verran nuorempia enemmän.

Iän tuoma ero miesten työssäkäymisen määrässä on säilynyt varsin vakiona valmistumisajan kohdasta riippumatta.

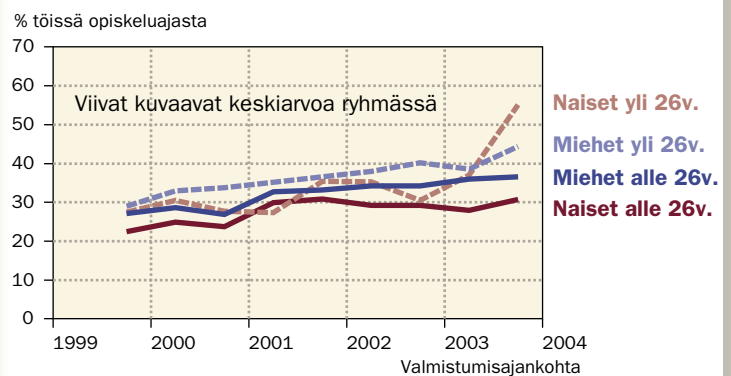
Naisten työssäkäymisen määrä oli lievässä nousussa vielä vuodesta 1999 vuoden 2001 alkupuoliskolle. Sen jälkeen työssäkäminen oli pysähtynyt noin 30 prosenttiin opiskeluajasta. Vanhempana valmistuneilla naisilla työnteon suhteellinen osuus saavutti viime vuonna samanikäisten miesten tason ja myös ylitti sen. Otoksen pieni koko kuitenkin

Lähde: TEK: Vastavalmistuneiden kyselyt s99-s03

Kuva 1. Valmistuneiden työtilanne oli edelleen heikentynyt.

Opiskeluajaisen työn+harjoittelun osuuden kehitys

Lähde: TEK: Vastavalmistuneiden kyselyt s99-s03

Kuva 2. Opiskeluajainen työssäkäynti osoittaa jatkuvaa kasvua.

Jukka Makkonen

kin tuottaa heittoja, joten pitkälle meneviä johtopäätöksiä ei tästä kannata vetää.

On huomattava, että naiset valmistuvat keskimäärin miehiä vuoden nuorempina. Niinpä 26-vuotias nainen on luultavasti opiskellut - ja näin mahdollistanut omaa työntekoaan - enemmän kuin vastaavan ikäinen mies.

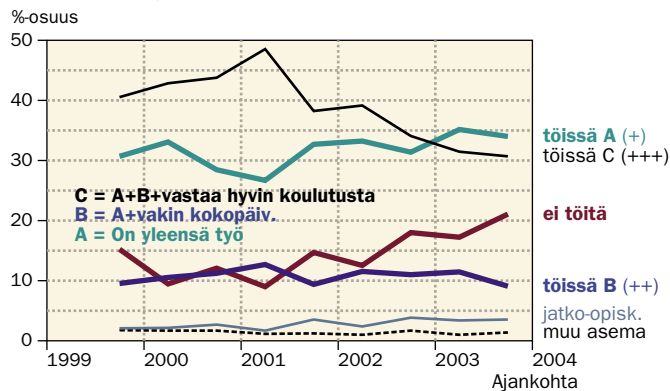
Tiukat ajat työmarkkinoilla jatkuvat

Ajallisesti syksystä 1999 syksyyn

2003 tarkasteltuna vastavalmistuneiden valmistumishetken pääasiallisessa toiminnassa oli tapahtunut näkyviä muutoksia sitten vuoden 2001 kevään suotuisan jakson päättymisen (kuva 3).

Vastavalmistuneista vailla työtä olleiden suhteellinen osuus oli kasvanut kymmenestä prosentista vastaavan ja vakituisen työn saaneiden osuus oli pudonnut hieman alle 50:stä noin 30 prosenttiin, kuvassa luokka C.

Asema työmarkkinoilla valmistumishetkellä

Lähde: TEK: Vastavalmistuneiden kyselyt s99-s03

Kuva 3. Parhaiden työpaikkojen osuus oli laskenut jyrkästi vuoden 2001 kevään jälkeen.

On jossain määrin epäselvää, mihin tuo viideosa parhaista töistä on valunut. Olisi loogista ajatella, että osa heistä, jotka hyvinä aikoina olisivat saaneet parhaat paikat, olivat nyt joutuneet tyytymään keskinkertaisempiin pesteihin, kuvassa luokat A ja B.

Myös päätoimisesti korkeakoulu-opintojaan jatkamassa olevien määrän suhteellisen korkean osuus tuo oman mielenkiintoisen momentin työmarkkina-asetmapalleteihin. Heitä oli vuoden 2003 lo-

pussa noin neljä prosenttia.

Heitetäänkin pallo korkeakouluille ja kysytään, kuinka paljon tässä neljässä prosentissa – tai kahdessa, jos vertaa nousukauteen – on aitoa jatko-opiskelijavertaa ja kuinka paljon vain olosuhteiden pakosta jatko-opiskelemaan jääneitä nuoria.

Palkkakehityksessä toivomisen varaa

Vakituisissa työsuhteissa olevien alkuperuspalkat ovat vuodessa tippuneet 2,5 prosenttia.

Myönteisesti kehittyneitä aloja näyttäisivät olevan etenkin rakentaminen, energia-ala ja muut teollisuuden lajit. Syksystä 1999 syksyyn 2003 tarkasteltuna keskimäärin parhaiten ansaitsi, jos oli valmistunut tietotekniikasta ja tuotantotaloudesta.

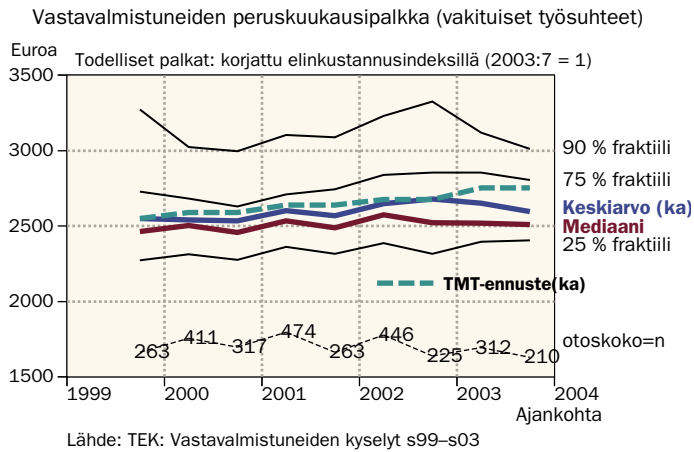
Tyypillisesti diplomityö rahoitetaan normaalina kuukausipalkkana. Palkkojen mediaani oli nyt melko tarkalleen 1 800 euroa, joka on nimellisesti kaksi prosenttia enemmän kuin edellisellä vuotena.

Stipendiahoituksen turvin diplomityötä teki alle neljännes. Stipendien mediaani oli noin 8 200 euroa. Vuodessa parannusta on

Alkuperuspalkat syksyllä 2003 valmistuneet, vakituiset työsuhteet

Työnantajan toimiala	Keskiarvo	25 % fraktiili	Mediaani	75 % fraktiili	90 % fraktiili	Lukumäärä	keskiarvon vuosimuutos 02-03 (%)
Metsäteollisuus	2 800	2 600	2 750	2 950	3 000	11	- 4,3
Kemian teollisuus	2 369	2 200	2 400	2 650	3 000	8	- 38,3
Metalliteollisuus	2 365	2 260	2 400	2 500	2 700	17	- 1,3
Elektroniikkateollisuus	2 612	2 400	2 500	2 800	2 923	23	- 1,0
Muu teollisuus	2 720	2 420	2 500	3 000	3 150	11	4,8
Energia-ala	2 644	2 500	2 500	2 600	3 600	9	10,7
Rakentaminen	2 483	2 200	2 500	2 700	3 000	19	7,4
Tietoliikenne	2 654	2 500	2 550	2 750	3 000	50	- 2,1
Tietojenkäsittelypalvelut	2 821	2 600	2 700	3 000	3 600	25	3,5
Muut palvelut liike-elämälle	2 531	2 350	2 500	2 750	2 915	7	- 22,5
Julkinen hallinto	2 327	1 950	2 400	2 520	2 860	7	- 5,1
Koulutus	2 017	2 000	2 000	2 100	2 600	6	- 2,4
Muut palvelut	2 533	2 500	2 500	2 600	3 200	9	15,9
Kaikki	2 588	2 352	2 527	2 755	2 965	204	- 2,5

Taulukko 1. Syksyllä 2003 valmistuneiden alkuperuspalkat työnantajan toimialan mukaan.

Kuva 4. Vastavalmistuneet putosivat selvästi DIA-kunnan reaali-palkkakehityksestä.

tullut 2,5 prosenttia.

Palkkasortoa?

Yleisen palkkakeskustelun suosituna osana on ollut palkkasortomuotojen esiintyminen työmarkkinoilla. Palkkasorrolla tarkoitetaan sitä, että kaksi yhtä pätevää työntekijää saa samasta työstä erisuuruista palkkaa.

Regressioanalyysillä estimoidut ns. ominaisvakioidut palkat antavat koko problematiikalle vahvan pohjan, josta väitellä. (kuva 4)

Kuvan 4 tärkein viesti on, että vuonna 2003 vastavalmistuneiden keskiarvopalkat olivat kehittyneet huomattavasti hitaammin kuin mitä ammattikunnan eli tässä tapauksessa TEKin vuosijäsenten yleinen

kehitys edellyttäisi. Syksyllä 2003 valmistuneille olisi sen mukaan kuulunut 150–200 korkeampi alkupalkka.

Palkkasorron määrää ei ole arvioitu, sillä TEKin työmarkkinatutkimusten laskelmat sisältävät myös määräaikaiset työsuhteet, joita ilman kuvan TMT:n yleisen kehityksen mukainen alkupalkkojen keskiarvon ennustekäyrä olisi ollut vielä korkeammalla tasolla.

Jos palkkasortoa ei kuitenkaan ole olemassa, niin havaittu kehitys tarkoittaa sitä, että viime vuonna valmistuneilla on alhaisempi osaamistaso kuin edellisiinä vuosina valmistuneilla ja verrannollisesti matalampi kuin koko ammattikunnalla yleisesti.

Olisikin mielenkiintoista kuulla, millä työnantajat itse perustelevat palkkojen painamista alas. Taloudellisiin suhdanteisiin vetoaminen ei kelpaa syyksi, sillä kuten kuvasta näkyy, koko ammattikunnan palkat ovat kohonneet.

Palkkasorron olemassaoloa kertoo myös, että vuonna 2003 valmistuneilla on tosiasiasa enemmän suhteellista työko-kemusta kuin heidän aiempina vuosina valmistuneilla kanssaveljillään ja –sisarillaan. Näinhän totesimme jo kuvasta 2.

Taantuma vie hyvät työpaikat

Kuva 5 antaa silmämääräisen yleiskuvan toimialojen tilastollisesta yhteydestä erilaatuisiin työpaikkoihin kahtena eri ajanjaksona.

Lähellä nollopistettä (0,0) sijaitsevat toimialat eivät poikkea normaalista. Mitä kauempana origosta ollaan, sitä poikkeavampi on toimiala. Akselilla vastakkaiseen suuntaan pysty- tai vaakasuunnassa menevät toimialat ovat kehikossa toistensa vastakohtia. Esimerkiksi julkinen hallinto ja elektroniikkateollisuus tai tietoliikenne ovat voimakkaita vastakohtia, kun tarkastellaan asiaa ”pätkätyö” – ”hyvin koulutusta vastaava vakinainen työ” -akselilla.

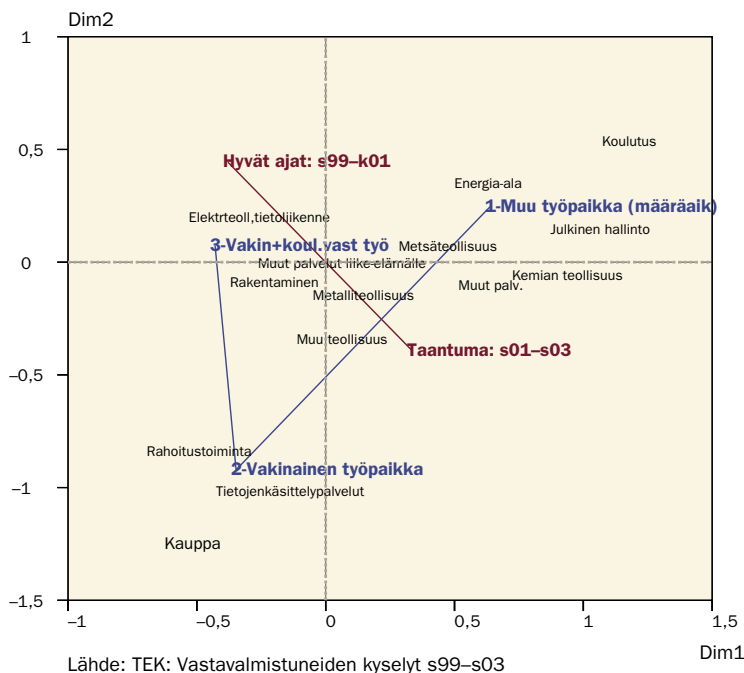
Ihanteelliset työtehtävät ja työsuhteet löytyivät muita useammin elektroniikkateollisuudesta ja tietoliikenteestä, etenkin hyvinä aikoina. Vakinainen, mutta ei hyvin koulutusta vastaava työpaikka löytyi muita useammin tietojenkäsittelystä, rahoitustoiminnasta ja kaupan alalta.

Pätkätyöitä, jotka tosin voivat olla hyvin koulutusta vastaavia, on muita useammin koulutuksen, julkisen hallinnon, kemian teollisuuden, energia-alan ja muiden palvelujen toimialoilla.

Kuvasta voidaan myös päätellä, että taantuman aikana valmistuneiden hyvien työpaikkojen menetys on puraissut suhteessa enemmän nousukauden huippualoja elektroniikkateollisuutta ja tietoliikennettä. Sen sijaan melko myönteisenä näyttäytyvä rakentaminen on ollut varsin jäykkä suhdannevaihteluille. □

Työpaikka valmistumishetkellä ja työnantajan toimiala 1999–2003

– Moniulotteinen korrespondenssianalyysi

Kuva 5. Työpaikkojen laatu heikkeni laman myötä. Pätkätyöitä tarjottiin valmistuville entistä enemmän.